

Ganoderma europaeum Steyaert, een cultuurvolgende houtzwam

Vrijwel iedere dag gaat mijn weg tussen huis en werk door een deel van het Amsterdamse Vondelpark, soms per fiets soms te voet, naar gelang van het weer. Op den duur wordt elke struik en boom dan een goede bekende. Je let er op wanneer de hazelaarkatjes vlak bij de beatkelder onder de Vondelbrug in het vroege voorjaar gaan stuiven, op de ontwikkeling van de bloemen van de Toverhazelaar, wat later op die van de bloemknoppen van de Amelanchier en op nog veel meer.

Zo kon het me dan ook nauwelijks ontgaan, dat in de zomer van 1968 aan de voet van een machtige Suikeresdoorn dikke knobbels ontstonden, die zich geleidelijk ontwikkelden tot eenzijdig aangehechte, samenvloeiende 'hoeden'. De bovenzijden hiervan waren, ten dele door alg-aanzetting, vrij donker gekleurd, terwijl de onderkanten kleine poriën vertoonden. Het was dus zonder twijfel een soort gaatjeszwam (*Polyporus sensu latu*).

*Ganoderma
europaeum op stam
van Suikeresdoorn*

Volgens moderne opvattingen zijn de gaatjeszwammen inmiddels verdeeld in een aantal geslachten, w.o. *Ganoderma*. Daarop ga ik in dit artikel maar niet verder in.

Determinatie van gaatjeszwammen is niet zo heel gemakkelijk. We bezitten echter sinds 1963 hiervoor een nuttig hulpmiddel in het boekje van H. Jahn: 'Mitteleuropäische Porlinge und ihr Vorkommen in Westfalen'. Aan de hand hiervan kwam ik op *Ganoderma europaeum Steyaert* (Wulstiger Lackporling). Deze determinatie is later door de Hilversumse paddestoelenclub, waarvan ook ons Amsterdamse lid Drs. G. C. N. van Zanen deel uitmaakt, accoord bevonden.

Jahn merkt op, dat de soort enigszins gelijkt op de Platte tonderzwam (*Ganoderma applanatum*), die wél in Cool & van der Lek is vermeld. *Ganoderma europaeum* is echter veel dikker en onregelmatiger van vorm. Op doorsnede vertoont de dikke trama ('hoed-vlees') een fraai donkerroodbruine kleur, ongeveer als mahoniehout. De Platte tonderzwam heeft een veel dunnere, meer kaneelkleurige trama, waarin bij oudere exemplaren doorgaans witachtige strepen en vlekken voorkomen. Uitvoerig zet Jahn verder uiteen, hoe *Ganoderma europaeum* pas betrekkelijk kort als afzonderlijke soort is herkend; zij werd als zodanig eerst in 1961 door de Belg Steyaert beschreven.

De grote zwamknobbels aan de voet van de Suikeresdoorn waren vanaf een wandelpad duidelijk te zien. Het verwonderde me daarom dat niet spoedig enige Amsterdamse lieverdjes kwamen proberen, ze er af te breken of te trappen. Toen ik echter ten behoeve van de determinatie er een stuk van wilde afhalen, bleek me dat men hiervoor zeer forse hulpmiddelen nodig had. De zwam was keihard en slechts met een heel stevig, scherp mes lukte het tenslotte.

De boom moet al oud zijn, ik vermoed zelfs dat hij geplant is toen in de zeventiger jaren van de vorige eeuw het Vondelpark (de overbodig 's' verdween later) ontstond door de goede zorgen van de 'Vereeniging tot Aanleg van een Rij- en Wandelpark te Amsterdam'. De omtrek van de stam bedraagt, ca. één meter van de grond af, niet minder dan drie meter. Kennelijk heeft de boom in zijn jeugd eens een beschadiging opgelopen; onderaan vertoont de stam nl. een verticale inzinking, die een scheur moet zijn geweest welke later weer is dichtgegroeid. Toch is dát juist de plek waar de zwam zich kwam vertonen; het bleef dus kennelijk een zwakke stee. Dit klopt ook ten volle met de vermelding van Jahn dat de soort als regel optreedt als wond- of zwakteparasiet aan levende of afstervende bomen. Als aangetaste boomsoorten noemt hij voor Westfalen beuk, eik, paardekastanje, plataan en linde alsook iepenstompen, echter geen esdoornsoorten. Doorgaans bevonden die zwammen zich aan de voet van de stam, waarop mijn Vondelparkexemplaar dus geen uitzondering maakt. In het Rijksherbarium te Leiden berust materiaal van een vondst te Vogelenzang uit 1956 van Dr. G. L. van Eyndhoven, oorspronkelijk als een andere soort benoemd en eerst na de beschrijving van *Ganoderma europaeum* (1961) op de juiste naam gebracht. Overigens bestaat er in kringen van deskundigen nog wel twijfel, óf *Gan. europaeum* als afzonderlijke soort mag worden beschouwd.

Merkwaardig is dat de zwam niet in echte bossen voorkomt, doch voornamelijk op bomen in parken, lanen en straten; zowel in Duitsland als in België is dat geconstateerd. Het is dus een soort 'cultuurvolger', over welk verschijnsel J. Daams zo interessant heeft geschreven in *Natura* van okt.-nov. 1968.

Gelukkig is de boom in het Vondelpark tot nu toe gespaard voor de bijl, waarmede plantsoendiensten al gauw klaar staan, zodat ik de ontwikkeling van de zwam in 1969 verder kon volgen. In het voorjaar kwamen er nu ook op ca. 1½ meter hoogte vruchtlichamen uit de spleet te voorschijn, die voorspoedig groeiden en waarvan de illustratie bij dit artikel een beeld geeft. De foto maakte ik in de eerste dagen van 1970. De zwamplakaat hierop is in werkelijkheid 15 cm hoog en 10 cm breed. Ik hoop natuurlijk, dat mijn Suikeresdoorn mét zijn zwam nog langer behouden zal blijven; ik kan dan zien hoe het verder gaat.

Vlak bij de aangetaste boom bevindt zich in het park het Internationaal Cultureel Centrum; de zwam volgt dus de 'cultuur' vrijwel op de voet. Trouwens, welke Nederlander, behalve dan wellicht een enkele Rotterdammer, zal er aan twifelen dat de hoofdstad vóór en na het cultuurcentrum van ons vaderland is? Doch als men de zwam elders ontmoet, houd ik me voor een berichtje aanbevolen!

Bij het fotograferen van de esdoornstam met de zwammen ontdekte ik op een andere esdoorn in de buurt een veel fraaiere ontwikkelde zwam, welke bij onderzoek eveneens *Ganoderma europaeum* bleek te zijn. Deze zat veel hoger, doch met behulp van ons keukentrapje maakten van Zanen en ik onder veel bekijks er enige kleurendia's van. Eén hiervan, door de Heer D. L. Booy in zwart-wit omgezet, geeft een uitstekend beeld van dit object, welks verdere lotgevallen ik eveneens met belangstelling blijf volgen.

Literatuur:

H. Jahn. Mitteleuropäische Porlinge. Westfälische Pilzbriefe, Band IV, 1963.

Cool & van der Lek. Paddestoelenboek, deel II, 4de druk, 1943.

J. Daams. Zwammen als cultuurbegeleiders, Natura okt.-nov. 1968.

Ganoderma europaeum

Petasitus hybridus

De heer Contant is al in het bezit van een vrouwelijke plant. Als U de planten ook tegen komt wilt U dan er vooral goed op letten of de mannelijke hoofdjes vrouwelijke bloempjes aan de rand hebben en of de bloembodem van de mannelijke hoofdjes behaard is. (Zie het desbetreffende artikel in het maart-nummer).